

ОЦІНКА ВПЛИВУ БЕЗРОБІТТЯ ТА ПРИРОСТУ НАСЕЛЕННЯ НА ОБСЯГИ ВИРОБНИЦТВА ВАЛОВОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОДУКТУ ЗА НАЙБІЛЬШИМИ МІСТАМИ УКРАЇНИ

В.Б. Родченко, к.е.н., доцент

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Запропоновано концептуальний підхід до визначення порівняльних оцінок втрат валового регіонального продукту на рівні найбільших міст України за рахунок чинників загального приросту населення та безробіття. Визначено комплекс відносних показників, що характеризують можливе недоотримання доданої вартості від недовикористання людського чинника.

Ключові слова: валовий регіональний продукт, демографічні чинники, прирост населення, безробіття, міста.

Постановка проблеми. Розвиток економіки України в останні роки характеризується кризовими тенденціями, зменшенням фізичних обсягів виробництва доданої вартості. Так, за попередніми даними Держкомстату [1] у 2009 р. зменшення фізичного обсягу Валового регіонального продукту становило 15,1% порівняно з попереднім роком. Ключовим чинником, що зумовив скорочення базового показника економічного розвитку країни стала економічна криза. Проте, не слід забувати, що саме неефективне використання ключових складових потенціалу національної економіки зумовило посилення кризових чинників економічного спаду. Значним резервом зростання обсягів виробництва доданої вартості в економіці залишається підвищення ефективності використання трудового потенціалу країни, скорочення безробіття, протидія негативним тенденціям скорочення чисельності населення.

Важливим питанням залишається кількісна оцінка впливу демографічних чинників на скорочення обсягів виробництва доданої вартості.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики формування доданої вартості в регіонах приділяється значна увага вітчизняними науковцями. Питанням оцінки розвитку регіонів у незалежній Україні також приділялась велика увага вітчизняними дослідниками [2]. Вивченню проблем розвитку територій було присвячено чимало наукових вузькоспеціалізованих праць радянських вчених [3;4]. Автором в попередніх роботах досліджувалися питання проблематики міського розвитку[5].

Невирішена раніше частина загальної проблеми. На сьогоднішній день нерозкритою залишається проблематика визначення умов формування доданої вартості на рівні міських комплексів.

Мета статті – визначення порівняльних оцінок втрат валового регіонального продукту на рівні найбільших міст України за рахунок демографічних чинників.

Виклад основного матеріалу. Для оцінки рівня втрат економічного потенціалу найбільших міст України автором пропонується визначити комплекс відносних показників що характеризують можливе недоотримання доданої вартості від недовикористання людського чинника. В якості ключової гіпотези було обрано припущення про рівномірність створення обсягів доданої вартості, що припадає на кожного мешканця держави. Відтак можливою стає оцінка рівня втрат валового регіонального продукту, що припадає на одну особу. У запропонованому дослідженні здійснюється оцінка втрат ВРП на рівні міських комплексів за рахунок чинників загального приросту населення та безробіття. В таблиці 1 подані дані про рівень безробіття та значення приросту населення за 15 найбільшими містами України.

Як свідчать дані таблиці за більшістю міст України спостерігається від'ємні значення коефіцієнтів міграційного приросту населення. Виключенням є лише м. Київ та найбільші

міста Донецького регіону – Маріуполь та Макіївка. Причиною такого явища, на думку автора, є міграція населення до місць – центрів можливої зайнятості в масштабах України в цілому та в масштабах найбільш густозаселеного Донецького регіону.

Таблиця 1

Вихідні данні до розрахунку оціночних значень впливу демографічних чинників на зростання обсягів виробництва ВРП за найбільшими містами України

Місто	Чисельність населення				Коефіцієнт міграційного приросту (скорочення) населення			Загальний рівень народжуваності			Загальний рівень смертності			Коефіцієнт приросту населення			Рівень зареєстрованого безробіття		
	тис. осіб				на 1000 жителів									у відсотках					
	2006	2007	2008	2009*	2007	2008	2009*	2007	2008	2009*	2007	2008	2009*	2007	2008	2009*	2007	2008	2009*
Київ	2718,1	2740,2	2765,5	2769,6	9,1	8,5	2,1	10,4	11,6	11,4	11,4	10,9	10,6	8,1	9,2	-6,4	0,30	0,60	0,70
Харків	1461,2	1457,8	1456	1450,3	-4,1	-4,1	-4,1	8,4	9,2	9	13,1	13	12,7	-8,8	-7,9	-20,9	0,70	1,00	1,00
Дніпропетровськ	1041,8	1031,8	1019,8	1015,6	-4,4	-4,4	-4,4	9,4	10,5	10,3	15,1	14,9	14,2	-10,1	-8,8	-23	0,60	0,60	1,30
Одеса	1000,6	1005,7	1008,6	1007,2	0,3	0,3	0,3	9	9,8	9,7	13,9	13,4	12,7	-4,6	-3,3	-12,1	0,30	0,40	0,50
Донецьк	1004,6	997,1	990,8	985,9	-4,1	-4,1	-4,1	8,2	9,2	8,8	15,2	15	14,7	-11,1	-9,9	-22,9	0,60	1,00	1,10
Запоріжжя	792,7	787,7	784,3	781,7	-0,9	-0,9	-0,9	8,9	9,7	9,2	15	14,6	14,8	-7	-5,8	-16,6	0,60	1,50	2,10
Львів	762,6	762,3	762	760,3	-3,4	-3,4	-3,4	9,7	10,3	10,2	11,5	11,7	11	-5,2	-4,8	-17,8	0,50	0,80	0,90
Кривий Ріг	690,6	684,7	678,9	675,8	-1,8	-1,8	-1,8	10,1	11	10,5	18,2	18,3	17,8	-9,9	-9,1	-21,4	0,90	1,00	1,90
Миколаїв	507,4	506,4	504,3	502,5	-1,7	-1,7	-1,7	8,7	9,4	9	14,5	14,4	14,5	-7,5	-6,7	-17,9	0,70	0,90	1,10
Маріуполь	499,6	496,7	494	492,4	0,7	0,7	0,7	8	8,9	8,8	16,1	15,7	15,8	-7,4	-6,1	-14,4	0,40	1,10	2,00
Луганськ	485,4	481,2	477,5	475	-5,2	-5,2	-5,2	8,2	9,3	8,8	13,8	14,3	14	-10,8	-10,2	-24,4	0,40	0,80	0,80
Макіївка	409,8	406,3	402,9	401,2	0,5	0,5	0,5	8,9	9,8	9,5	18,6	19	18,2	-9,2	-8,7	-17,2	1,00	1,60	2,50
Севастополь	379,2	379,5	380,1	379,8	3,6	3,6	3,6	10,5	11	10,6	15,5	15,6	15,5	-1,4	-1	-8,3	0,60	0,90	0,90
Сімферополь	362,1	360,8	360,6	360	-0,5	-0,5	-0,5	11	11,7	10,2	15,3	14,8	14,2	-4,8	-3,6	-15,2	0,50	0,70	0,80
Херсон	350,7	347	344,6	342,9	-5,1	-5,1	-5,1	9,6	10,6	10,1	14,9	14,7	14,7	-10,4	-9,2	-24,9	1,10	1,40	1,00

*оціночні значення

Також слід вказати на від'ємне сальдо народжуваності та смертності населення за найбільшими містами України. Ця негативна тенденція спостерігається загалом по Україні. Позитивні значення цього показника у столиці у останні два роки досліджуваного періоду також не додають оптимізму, оскільки у значній мірі зумовлені тим, що окремі мешканці регіонів, що мають напівофіційну зайнятість у столиці, як правило, народжують дітей у столичних лікарнях, сподіваючись на більш високий рівень медичного обслуговування.

Загальне значення коефіцієнта приросту населення також є від'ємним за всіма досліджуваними містами окрім м. Києва, де додатне його значення пояснюється високим рівнем міграційного приросту.

За аналізований період, за всіма великими містами спостерігається зростання рівня безробіття, що є прямим проявом економічної кризи.

Таким чином, данні таблиці 1 дозволяють стверджувати про загальну негативну тенденцію скорочення чисельності населення в найбільших містах.

В таблиці 2 наведені розрахунки оціночних показників втрат обсягів виробництва валового регіонального продукту за найбільшими містами України. В основі проведених розрахунків автором покладена гіпотеза про те, що середнє значення обсягів валового регіонального продукту, що припадає на одного мешканця регіону, є сталим показником. Такий підхід дозволяє визначити оціночний рівень обсягів ВРП, що створюється мешканцями міста як добуток чисельності населення міста та показника ВРП відповідного регіону. Для міст Києва та Севастополя були використані значення ВРП, що подаються у звітності Держкомстату України.

Крім того, застосований концептуальний підхід дозволив здійснити оцінки впливу приросту населення та безробіття на обсяги створюваного ВРП за найбільшими містами. Далі були розраховані оцінки сумарного впливу згаданих чинників на обсяги ВРП найбільших міст.

Таблиця 2

Розрахунок оціночних значень впливу демографічних чинників на зростання обсягів виробництва ВРП за найбільшими містами України

Місто	Оцінка обсягів ВРП на душу населення	Оцінка загального обсягу ВРП створеного мешканцями міста	Оцінка впливу безробіття на зміну ВРП	Оцінка впливу приросту населення на ВРП	Оцінка сумарного впливу безробіття та приросту населення на ВРП
	грн.				

	2006	2007	2008	2009*	2006	2007	2008	2009*	2007	2008	2009*	2007	2008	2009*	2007	2008	2009*
Київ	35210,0	49795,0	61592,0	53277,1	95267,0	135900,0	169564,0	146672,9	-409,3	-1022,0	-1032,9	1105,2	1567,1	-944,4	695,9	545,1	-1977,3
Харків	11353,0	15645,0	21294,0	17737,9	16589,0	22807,3	31004,1	25725,3	-159,7	-310,0	-257,3	-200,7	-244,9	-537,7	-360,4	-555,0	-794,9
Дніпропетровськ	15239,0	20868,0	30918,0	25816,5	15876,0	21531,6	31530,2	26219,3	-129,2	-189,2	-340,9	-217,5	-277,5	-603,0	-346,7	-466,6	-943,9
Одеса	10379,0	13827,0	19638,0	17065,4	10385,2	13905,8	19806,9	17188,3	-41,7	-79,2	-85,9	-64,0	-65,4	-208,0	-105,7	-144,6	-293,9
Донецьк	15725,0	20197,0	26028,0	21004,6	15797,3	20138,4	25788,5	20708,4	-120,8	-257,9	-227,8	-223,5	-255,3	-474,2	-344,4	-513,2	-702,0
Запоріжжя	13369,0	18022,0	23232,0	17726,0	10597,6	14195,9	18220,9	13856,4	-85,2	-273,3	-291,0	-99,4	-105,7	-230,0	-184,5	-379,0	-521,0
Львів	8351,0	10915,0	13902,0	12122,5	6368,5	8320,5	10593,3	9216,8	-41,6	-84,7	-83,0	-43,3	-50,8	-164,1	-84,9	-135,6	-247,0
Кривий Ріг	15239,0	20868,0	30918,0	25816,5	10524,1	14288,3	20990,2	17446,8	-128,6	-209,9	-331,5	-141,5	-191,0	-373,4	-270,0	-400,9	-704,9
Миколаїв	9769,0	12227,0	16175,0	14735,4	4956,8	6191,8	8157,1	7404,6	-43,3	-73,4	-81,5	-46,4	-54,7	-132,5	-89,8	-128,1	-214,0
Маріуполь	15725,0	20197,0	26028,0	21004,6	7856,2	10031,8	12857,8	10342,7	-40,1	-141,4	-206,9	-74,2	-78,4	-148,9	-114,4	-219,9	-355,8
Луганськ	10085,0	13628,0	18338,0	15275,6	4895,3	6557,8	8756,4	7255,9	-26,2	-70,1	-58,0	-70,8	-89,3	-177,0	-97,1	-159,4	-235,1
Макіївка	15725,0	20197,0	26028,0	21004,6	6444,1	8206,0	10486,7	8427,0	-82,1	-167,8	-210,7	-75,5	-91,2	-144,9	-157,6	-259,0	-355,6
Севастополь	10079,0	12961,0	16592,0	14352,1	3822,0	4916,0	6305,0	5453,8	-29,5	-56,8	-49,1	-6,9	-6,3	-45,2	-36,4	-63,1	-94,3
Сімферополь	8101,0	10574,0	13898,0	12424,8	2933,4	3815,1	5011,6	4472,9	-19,1	-35,1	-35,8	-18,3	-18,0	-68,0	-37,4	-53,1	-103,8
Херсон	6744,0	8122,0	11944,0	10928,8	2365,1	2818,3	4115,9	3747,5	-31,0	-57,6	-37,5	-29,3	-37,9	-93,3	-60,3	-95,5	-130,8

*в цінах 2008 року

У таблиці 2 наведені обсяги втрат ВРП п'ятнадцяти найбільших міст України. Так, наприклад, для найбільших міст України втрати ВРП у 2009 р. коливаються від 94,3 млн. грн. на рік у м. Севастополі до майже двох мільярдів гривень у м. Києві.

Таким чином, можна стверджувати, що за рахунок скорочення чисельності населення, задіяного в економіці міст, відбуваються скорочення обсягів виробництва доданої вартості. Цей чинник в умовах кризи посилює загальні кризові тенденції, а в до кризовий період забезпечував істотну протидію економічному зростанню.

Для оцінки кількісних характеристик впливу демографічного чинника були розраховані відносні показники, що характеризують відношення абсолютного значення втрат ВРП під дією демографічних чинників до загальної зміни цього показника (рис. 1). Як видно з рисунку, у докризовому 2007 р. вплив цього чинника був відносно меншим і знаходився на рівні від 2 до 13%. У 2009 р. його вплив став значно відчутнішим і склав від 9% до 35%.

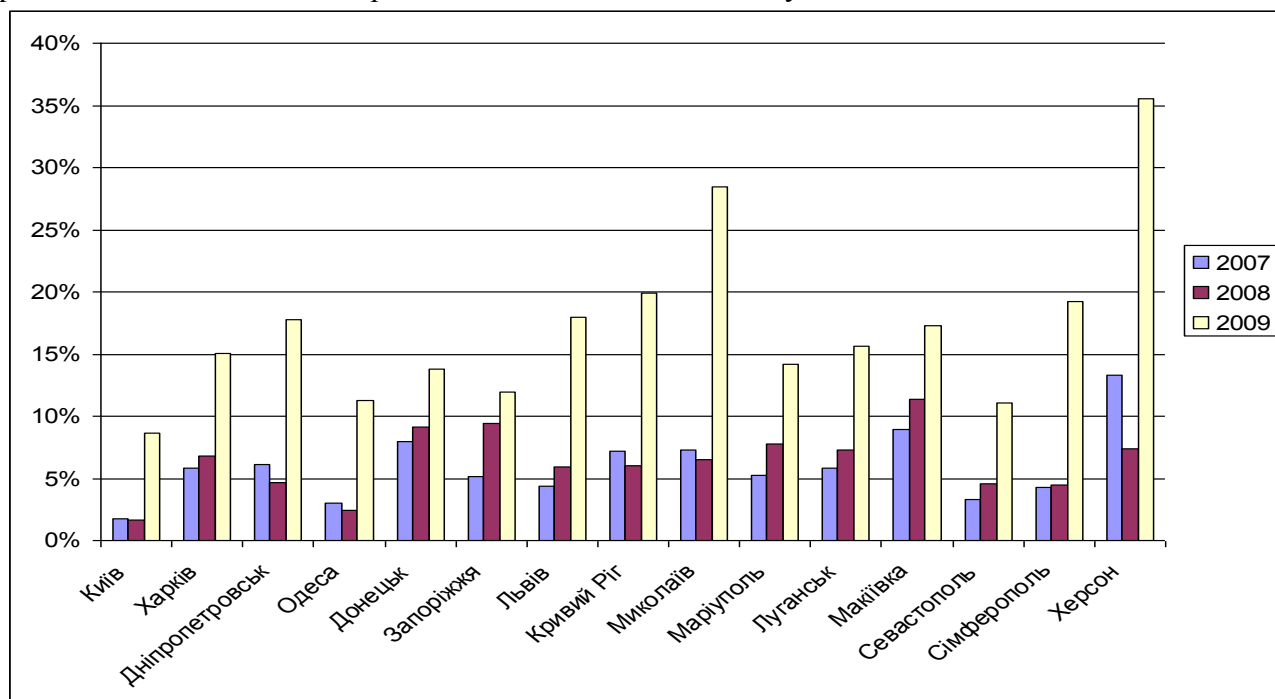

Рис. 1. Оцінка відношення абсолютного значення сумарного впливу безробіття та приросту населення до зміни обсягів ВРП на душу населення за найбільшими містами України

Крім того, слід відзначити наявність ступінчастого характеру зростання впливу демографічного чинника із зменшенням масштабів міста. Більш того, в інших населених пунктах України ця проблема постає ще більш гостро, за рахунок послабленості виробничого потенціалу середніх та малих міст та селищ [6], істотного відтоку працездатного населення до великих міст.

Висновки. Таким чином, використання запропонованого підходу дозволило виявити та кількісно оцінити втрати економіки найбільших міст від скорочення та недостатньої зайнятості населення. Найбільш гостро серед досліджених міст ця проблема у 2009 р. постає в Херсоні та Миколаєві, найменш відчутно у м. Києві – за рахунок притоку населення з інших регіонів країни.

Література:

1. Госкомстат України: [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Васильева Н.В. Механізми соціально-економічного розвитку міста / Н.В. Васильева // Теорії мікро-макроекономіки. – 2005. – № 20. – С. 157–164.
3. Вернадский В.И. Избранные труды по истории науки/ В.И. Вернадский. – М.: Наука, 1981. - 612 с.
4. Пробст А.Е. Вопросы размещения социалистической промышленности/ А.Е. Пробст. – М., 1971.
5. Родченко В.Б. Регіональні передумови формування стратегії соціально-економічного розвитку (на матеріалах міст України) /В.Б. Родченко // Коммунальное хозяйство городов. Научн.-техн. сб. – К.: Техника. – 2009. – Вып. 88. – С. 352-357.
6. Родченко В.Б. Перспективы развития промышленного сектора малых городов Украины / В.Б. Родченко // Культура народов Причерноморья. – 2009. – №175. – С. 131-136.

Аннотация

ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ БЕЗРАБОТИЦЫ И ПРИРОСТА НАСЕЛЕНИЯ НА ОБЪЕМЫ ПРОИЗВОДСТВА ВАЛОВОГО РЕГИОНАЛЬНОГО ПРОДУКТА ПО КРУПНЫМ ГОРОДАМ УКРАИНЫ

Родченко В.Б., к.э.н., доцент

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

Предложен концептуальный подход к определению сравнительных оценок потерь валового регионального продукта на уровне крупных городов Украины за счет факторов общего прироста населения и безработицы. Определен комплекс относительных показателей, которые характеризуют возможное недополучение добавленной стоимости от недоиспользования человеческого фактора.

Ключевые слова: валовой региональный продукт, демографические факторы, прирост населения, безработица, города.

Summary

ESTIMATION OF INFLUENCE OF UNEMPLOYMENT AND INCREASE OF POPULATION ON PRODUCTION OF GROSS REGIONAL PRODUCT VOLUMES ON LARGE CITIES OF UKRAINE

Rodchenko V.B., Ph.D, docent

V.N. Karazin Kharkiv National University

The conceptual going is offered near determination of comparative estimations of losses of gross regional product at the level of large cities of Ukraine due to the factors of general increase of population and unemployment. The complex of relative indexes which characterize the possible receiving less of value added from loosen of human factor is certain.

Key words: gross regional product, demographic factors, increase of population, unemployment, city.

Надійшла до редакції 05.10. 2010 р.

© Родченко В.Б., 2010 р.